

LITERATŪRA.
SVARBIAUSI
TEKSTAI

ALAN MARSHALL

**AŠ MOKU
ŠOKINĖTI
PER BALAS**

Alma littera

IŽANGA

Ši knyga yra mano vaikystės istorija. Jos puslapiuose aš aprašiau įvykius ir žmones, kurie man padėjo tapti tokiam, koks esu.

Bet aš norėjau padaryti daug daugiau, negu tik parodyti, ką pergyveno mažas berniukas, kuris turėjo vaikščioti su ramentais. Norėjau duoti praėjusios epochos paveikslą. Čia aprašyti žmonės yra tos epochos padarinys, ir jie taip pat nuėjo į praeitį. Priežastys, kurios padarė juos tvirtus, dorus ir atjaučiančius, užleido vietą kitoms priežastims, kurios taip pat padeda ugdyti gerą charakterį, bet pasikeitė laikas, ir žmonės tapo kitokie.

Norėdamas duoti to meto gyvenimo paveikslą, aš negalėjau apsiriboti vien tikrais faktais. Kartais keičiau aplinkybes, kelis charakterius jungiau į vieną, kai to reikėdavo, keičiau įvykių eigą, kad nenutrūktų veiksmas, ir kūriau dialogus, kurie gali atrodyti keisti žmonėms, kartu su manimi pergyvenusiems tuos laikus, kada buvo daug arklių.

Aš jų prašau atleisti. Rašydamas tokio pobūdžio knygą, neišsiversi vien tik su faktais; tiesa, kurią šiuose puslapiuose noriu papasakoti, gali išryškėti tik pasitelkus vaizduotę.

Alanas Maršalas

Gulédama mažame kambarėlyje, priekinėje mūsų medinio namuko pusėje, ir laukdama pribuvėjos, kuri turėjo padėti man atsirasti šiame pasaulyje, mano motina galėjo matyti pro langą didžiulius eukaliptus, siūbuojančius vėjyje, žalią kalvą ir debesų šešėlius, skriejančius virš ganyklų.

– Bus sūnus, – pasakė ji tėvui. – Šiandien vyrų diena.

Tėvas pasilenkė ir pažiūrėjo pro langą, ten, kur anapus plikų ganyklų lyg tamsiai žalia siena dunksojo atvašynas.

– Aš padarysiu iš jo bėgiką ir jojiką, – pasakė tėvas ryžtingai. – Dievaži, padarysiu!

Kai atvažiavo pribuvėja, tėvas jai nusišypsojo ir tarė:

– Aš maniau, kad mažylis jau lakstys po kambarį, kol jūs atvyksite, misis Torens.

– Iš tikro aš būčiau atvažiavusi dar prieš kokį pusvalandį, – šiurkščiai atsakė misis Torens. Ji buvo stambi, putnaus, tamsaus veido ir staigaus būdo. – Kai reikėjo kinkyti arklius, Tedas dar tepė briką... – ji pažiūrėjo į motiną. – Kaip jūs jaučiatės, brangioji? Ar jau prasidėjo skausmai?

– Kol ji kalbėjo su manimi, – pasakojo man motina, – aš jaučiau rimbo koto, padaryto iš akacijos, kvapą – tas rimbas buvo tavo tėvo ir kabojo ant lovos galo – ir mačiau, kaip tu lyg tėvas šuoliais leki ant arklio ir šmaikštuoji tuo rimbu viršum galvos.

Kai aš atsiradau pasaulyje, tėvas sėdėjo virtuvėje su mano seserimis. Meri ir Džeinė norėjo turėti broliuką, kurį galėtų vedžiotis į mokyklą, ir tėvas joms prižadėjo brolių, vardu Alanas.

Misis Torens atnešė mane jiems parodyti; aš buvau susuktas į raudonos flanelės vystyklus. Ji padėjo mane tėvui ant rankų.

– Kažkaip keista buvo žiūrėti į tave, – kalbėjo jis man paskiau. – Aš turiu sūnų!.. Aš norėjau, kad tu daug ką mokėtum: ir jodinėti, ir sutramdyti bet kokį arklį – štai ką aš tada galvojau... Ir, žinoma, kad tu gerai bėgiotum... Atrodė, kad tavo stiprios kojytės. Aš laikiau tave ant rankų, ir man buvo kažkaip keista. Aš vis galvojau, ar tu būsi panašus į mane.

Vos pradėjęs lankyti mokyklą, susirgau vaikų paralyžiumi. Epidemija prasidėjo Viktorijoje dvidešimtojo amžiaus pradžioje, o paskiau iš tankiai gyvenamų rajonų persimetė į kaimus, klodama vaikus nuošaliose fermose ir miškų sodybose. Turaloje tik aš vienas buvau epidemijos auka, ir daugelį mylių aplink žmonės kalbėjo apie mano ligą su baime. Paralyžius jiems atrodė tolygus idiotizmui, ir ne vienas dviratis vežimėlis sustodavo ant kelio, o jo šeimininkas, sutikęs savo bičiulį, persikardavo per ratą ir vis klausdavo: „Negirdėjai, ar jis dar nesukvailėjo?“

Keletą savaičių kaimynai stengdavosi greičiau pravažiuoti pro mūsų namą ir kartu paskubomis, su kažkokiu ypatingu smalsumu žvilgčiodavo į seną tvorą, į neprajodytus kumelius aptvare ir mano triratį, pamestą šalia daržinės. Jie anksčiau šaukdavo savo vaikus namo, šilčiau juos muturiuodavo ir su nerimu žiūrėdavo jiems į veidus, vos tik šie sukosėdavo ar nusičiaudėdavo.

– Ši liga – tai Dievo rykštė, – kalbėjo misteris Karteris, kepėjas, būdamas tuo visiškai tikras.

Jis buvo sekmadieninės mokyklos direktorius ir kartą, be kitų pranešimų, apžvelgęs mokinius niūriu žvilgsniu, iškilmingai paskelbė:

– Kitą sekmadienį per rytines pamaldas kunigas Valteris Robertsonas, meno mokslų bakalauras, melsis, kad greičiau pasveiktų tas išstvermingas berniukas, paguldytas baisios ligos. Prašom visus dalyvauti.

Tėvas visa tai sužinojo ir, gatvėje sutikęs misterį Karterį, ėmė jam aiškinti, nervingai sukdamas rausvus savo ūsus, kaip aš susirgau:

– Sakoma, kad mikrobą patenka į vidų kvėpuojant: jis skraido oru visur. Ir nesužinosi iš anksto, kur tas mikrobą pasirodys. Jis tikriausiai kaip tik lėkė pro mano sūnelio nosį, kai tas įkvėpė oro – ir tuoj pat buvo viskas baigta. Jis krito kaip pakirstas. Jeigu tą akimirką, kai lėkė mikrobą, jis būtų ne įkvėpęs, bet iškvėpęs, nieko nebūtų atsitikę, – patylėjęs jis liūdnei pridūrė: – O dabar jūs meldžiatės už jį.

– Nugara sutverta naštai vilkti, – dievobaimingai burbtelėjo misteris Karteris.

Jis buvo bažnyčios tarybos narys ir kiekvieną nelaimę siejo su Dievo ranka. O, antra vertus, visa, kas žmonėms teikė džiaugsmo, jam atrodė velnio darbas.

– Visur Dievo valia, – patenkintas pasakė jis ir buvo tikras, kad šie žodžiai patiks Aukščiausiam. Jis kiekviena proga stengdavosi įsigyti Viešpaties palankumo.

Tėvas niekingai prunkštelėjo, tuo parodydamas savo pažiūrą į tokią filosofiją, ir atsakė gana griežtai:

– Mano sūnui nugara buvo sutverta visai ne naštai vilkti, ir leiskite jums pasakyti: jokios naštos jis ir nevilks. O jeigu kalbėsime apie našta, tai va kam ji atiteko, – ir jis bakstelėjo rudu pirštu sau į galvą.

Kiek vėliau, stovėdamas prie mano lovos, jis su nerimu paklausė:

– Alanai, ar tau skauda kojas?

– Ne, – atsakiau aš jam. – Jos visiškai kaip negyvos.

– Po velnių! – sušuko tėvas, ir jam skausmingai persikreipė veidas.

Mano tėvas buvo liesokas, siaurų strėnų ir kreivakojis todėl, kad daugelį metų praleido balne: jis buvo arklių prajodinėtojas ir į Viktoriją atvažiavo kažkur iš Kvynslando.

– Čionai aš atvažiavau dėl vaikų, – aiškino jis, – juk ten, tokiame užkampyje, mokyklų ir po šiai dienai nėra. Jeigu ne jie, taip aš iš ten ir būčiau išvažiavęs!

Jo veidas buvo kaip tikro neįžengiamų girių gyvenotojo – įdegęs ir vėjo nugairintas; skvarbios mėlynos akys aprizgusios raukšlėmis nuo saulės, spiginančios viršum druskožemio lygumų.

Kartą vienas tėvo bičiulis, galvijų pirklys, atvažiavo mūsų aplankyti; pamatęs tėvą, išėjusį jo pasitikti, jis sušuko:

– Po velnių, Bili, tu ir dabar šokinėji, kaip ta prakeikta ema!

Tėvas vaikščiodavo lengvu ir smulkiu žingsniu, visada nuleidęs galvą, ir šitą savo įprotį aiškindavo tuo, kad buvo kilęs iš „gyvačių krašto“.

Kartais, išmetęs porą stikliukų, jis sėsdavo ant mažai prajodyto kumelio ir dūkdavo po kiemą, išdarinėdamas kurbetus tarp išmėtytų ėdžių, sulaužytų senų ratų bei ienų ir vaikydamas kudakuojančias vištas; be to, jis iš visų jėgų klykdavo:

– Neraliuotas laukinis gyvuly! Spjaut man į visus! Ei, saugokitės!

Ir, įtempęs pavadžius, jis nusitraukdavo nuo galvos plačiakraštę skrybėlę, mojuodavo ja, lyg kieno sveikinas, ir linksėdavo, žvilgčiodamas į virtuvės duris, kur paprastai tokiais atvejais stovėdavo motina ir žiūrėdavo šypsodamasi – linksmi, meiliai ir nerimastingai.

Tėvas mylėjo arklius ne todėl, kad su jais užsidirdavo pragyvenimui, bet todėl, kad jie jam buvo gražūs. Jis išmaningai apžiūrinėdavo kiekvieną dailaus stoto arklį. Perkreipęs galvą, jis iš lėto vaikštinėdavo aplink jį, kruopščiai tirdamas visą jo sudėjimą, čiupinėdamas priekines kojas, – ieškodavo įdrėskimų ar patinimų, rodančių, kad buvo kritęs.

– Geras arklys, – ne kartą sakydavo jis, – yra tik stiprių, sveikų kaulų, ilgu liemeniu ir, be to, didelis.

Jis arklių neskyrė nuo žmonių.

– Tai faktas, – tvirtindavo jis. – Aš jų užtektinai esu matęs per savo amžių. Kai kurie arkliai, vos paliesi rimbu, širšta ant tavęs lyg vaikai. Esama tokių berniukų: nusuk jiems ausis – ir jie su tavimi daug dienų nekalbės. Jaus skriaudą. Supranti, negali užmiršti. Va ir su arkliais tas pats būna: sukirsk tokiam rimbu – ir pats gailėsiesi. Pažiūrėkit į Trumpulio Diko bėrają. Ji sunkiai pažabojama. O aš ją pripratinau prie brizgilų. Spręsk pats... Ji lygiai tokia pat, kaip jos šeimininkas – Trumpulis. Kas panorės jį pažaboti, daug turės vargo. Jis man iki šiol svarą skolingas. Na, dievai jo nematė... Jis ir taip plikas kaip tilvikas...

Mano senelis iš tėvo pusės, rudaplaukis jorkšyrietis, buvo piemuo. Jis emigravo į Australiją praeitojo amžiaus viduryje. Vedė airę, atvažiavusią į naująją koloniją tais pačiais metais. Man teko girdėti, kad senelis atėjęs į priplauką kaip tik tuo laiku, kai ten sustojo laivas su airėmis, atplaukusiomis į Australiją parsisamdyti tarnaitėmis.

– Kuri iš jūsų sutiks tučtuojau už manęs tekėti? – sušukęs jis susigrūdusioms prie turėklų merginoms. – Kuri nepabūgs?

Viena tvirta mėlynakė airė juodais plaukais ir didelėmis rankomis, nužvelgusi jį ir valandėlę pagalvojusi, esą sušuko:

– Aš sutinku! Aš tekėsiu už tavęs!

Ji perlipusi per turėklą, ir jis ją pagavęs. Tada paėmęs jos ryšulėlį, ir abu išėję iš priplaukos; jis laikęs jai ant peties ranką, lyg vesdamas.

Tėvas, jauniausias iš keturių vaikų, paveldėjo iš savo motinos airišką temperamentą.

– Kai dar buvau mažas, – pasakojo jis man, – vienam vežikui pataikiau žemiau nei ausis akacijos ankštimi, – o juk tu žinai, kad galima apakti, jeigu jos sulčių pateks į akis. Vaikinas vos nepasiuto iš pykčio ir šoko ant manęs su vėzdu. Aš puoliau link trobelės šaukdamas: „Mama!“ O tas vyrukas, velniai rautų, visai nemanė juokauti. Kai aš pribėgau prie namo, jis mane beveik jau buvo pavijęs. Rodėsi, kad nėra išsigelbėjimo. Bet motina viską buvo mačiusi ir jau laukė prie durų su katiliuku verdančio vandens: „Saugokis, – riktelėjo ji, – vanduo verdantis! Tik prieik arlyn – tuoj nuplikysiu...“ Jis ir sustojo. Aš įsikibau jai į suknelės kraštą, o ji stovėjo ir žiūrėjo į tą vaikną, kol jis nuėjo.

Mano tėvas pradėjo dirbti jau nuo dvylikos metų. Visas jo mokslas buvo keli mėnesiai pamokų pas nuolat girtą mokytoją, kuriam kiekvienas mokinys, lankantis lentinę lūšną – mokyklą, turėjo mokėti pusę kronos per savaitę.

Pradėjęs savarankiškai gyventi, tėvas traukė nuo fermos prie fermos, parsisamdydamas prajodyti arklius arba ganyti. Savo jaunystę jis praleido atkampiuose Naujojo Pietų Velso ir Kvynslando rajonuose ir galėjo be galo apie juos pasakoti. Ir dėl tėvo pasakojimų tos druskožemio lygumos ir rausvos smėlio kalvos man buvo artimesnės negu šitos pievos ir miškas, kur aš gimiau ir augau.

– Tose nuošaliuose vietose, – kartą pasakė man tėvas, – yra kažkas ypatinga. Ten jauti tikrą džiaugsmą. Užsikarsi ant pušimis apaugusio kalno, susikursi laužą...

Jis nutilo ir susimąstė, tik į mane žiūrėjo neramiai ir susijaudinęs. Paskui tarė:

– Reikės ką nors pritaisyti prie tavo ramentų, kad neklimptų į smėlį; juk kada nors mudu patrauksime į tuos kraštus.